

*Ірина Козубовська,  
Ростислав Козубовський  
(Ужгород)*

## **ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ ДО ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

*Анотація. Стаття присвячена проблемі волонтерської діяльності. Проаналізовано досвід підготовки студентів – майбутніх соціальних працівників до волонтерської діяльності в Ужгородському національному університеті.*

*Ключові слова: волонтерська діяльність, соціальна робота, студенти, форми і методи підготовки.*

*Summary. This article deals with the problem of volunteer activity. The experience of Uzhgorod national university in training students – future social workers for volunteer activity is analyzed.*

*Key words: volunteer activity, social work, students, forms and methods of training.*

Волонтерський рух був започаткований у 1859 році і асоціюється з іменем Анрі Дюрана і створенням організації «Червоний Хрест». Сьогодні волонтерство переросло в міжнародний рух глобального масштабу. Із понад ста країн світу добровольці об'єдналися і створили в 1970 році Міжнародну Асоціацію Добровольчих Зусиль (IAVE). На сьогоднішній день міжнародний волонтерський рух складається з багатьох організацій, таких як волонтери ООН, Міжнародна волонтерська організація SCI (Service Civil International), Молодіжна міжнародна організація «Молодь – за мир» YAP (Youth Action for

Peace), Федерація ICYE (International Cultural Youth Exchange), Альянс європейських волонтерських організацій (Alliance of European Voluntary Service Organizations), Координаційний комітет міжнародних волонтерських організацій CCIVS (Coordinating Committee for International Voluntary Service), Асоціація волонтерських організацій AVSO (Association of Voluntary Service Organisation) та ін.

В різних країнах це явище має різні назви, проте воно є універсальним людським феноменом, який зустрічається в усіх культурах, на всіх рівнях економічного розвитку. Волонтерство є однією з найбільш ефективних форм роботи з молоддю, невичерпним джерелом набуття громадянської освіти, дає можливість реалізувати себе у служінні суспільству.

В Україні волонтерство активно розвивається з середини 90-х років. Положення про волонтерську діяльність у сфері надання соціальних послуг затверджено Постановою Кабінету Міністрів України в 2003 р., в якій підкреслюється, що волонтерська діяльність – це добровільна неприбуткова діяльність фізичних осіб - волонтерів, спрямована на надання допомоги особам, що перебувають у складних життєвих обставинах. У 2010 р. Верховна Рада України ухвалила проект Закону України «Про волонтерський рух». Відповідно до документу, основні напрями волонтерської діяльності включають надання допомоги окремим соціальним групам, особам, сім'ям, які перебувають у складних життєвих обставинах та потребують сторонньої допомоги. Сам закон був затверджений у 2011 р. [1, с. 435].

Добровольчі ініціативи розповсюджуються майже на будь-яку сферу людської діяльності – роботу з соціально незахищеними верствами населення (інвалідами, людьми похилого віку, маргіналами); роботу в рамках неформальної освіти; розвиток проектів, які зміцнюють дух соціальної терпимості; миротворча діяльність, розв'язання конфліктів; екологічний захист; активізація населення у глибинці тощо. Незважаючи на широкий спектр діяльності волонтерів, основною галуззю діяльності добровольців є соціальна сфера, у якій участь держави визнається недостатньо ефективною. У

розвинутих зарубіжних країнах участь населення у волонтерській діяльності давно стала невід'ємною частиною соціальної практики.

У європейській моделі соціальної роботи добровільна допомога населенню, як правило, входить до загальної державної системи соціальної допомоги і є важливим її елементом, який розширює проблемне поле цієї життєво важливої діяльності. Одночасно зі становленням національних моделей волонтерської діяльності досить інтенсивно відбувалося зародження і подальший розвиток міжнародних волонтерських організацій. Фактично, практика волонтерського руху за кордоном розвивалася паралельно із становленням соціальної роботи як професії. Вона має загальні та специфічні особливості, характерні для різних країн, а також провідні тенденції, що визначають стратегічні шляхи формування громадянського суспільства.

В Україні волонтерський рух теж, в першу чергу, тісно зв'язаний з соціальною роботою. Це – одна з найефективніших форм роботи з різними категоріями клієнтів. Він є невичерпним джерелом набуття громадянської освіти, дає людині можливість реалізувати себе у служінні суспільству.

Як відзначає вітчизняна дослідниця Т.Лях, особливість волонтерського руху в Україні полягає в тому, що найчисельнішою групою волонтерів, які працюють у соціальній сфері, є учнівська та студентська молодь [2, с.5].

Оскільки волонтерство є загальноновизнаним ресурсом соціальної роботи, особливо важливим є залучення до волонтерської діяльності студентів - майбутніх фахівців соціальної роботи. У волонтерському русі дуже багато позитивних аспектів, які варто використати у професійній підготовці майбутніх соціальних працівників. Для студентської молоді волонтерська діяльність є не тільки способом проведення вільного часу, самореалізації і можливістю принести користь суспільству, але і стимуляцією майбутніх фахівців до професійного зростання і розвитку.

В Ужгородському національному університеті підготовці майбутніх соціальних працівників до волонтерської діяльності надається велике значення.

Формування готовності студентів до волонтерської роботи передбачає їх цілеспрямовану теоретичну і практичну підготовку, участь в позааудиторних заходах, наукових дослідженнях, починаючи з 1 курсу. Вже під час вивчення курсів «Вступ до спеціальності», «Історія соціальної роботи», «Система соціальних закладів і служб в Україні», «Основи психології і педагогіки для соціальних працівників», «Волонтерська діяльність» та проходження ознайомчої практики студенти отримують елементарні знання про суть соціальної роботи і волонтерської діяльності, знайомляться з практичною діяльністю соціальних закладів, залучаються до участі в окремих масових волонтерських акціях.

На II курсі продовжується подальше оволодіння студентами знаннями з теорії і практики соціальної роботи, формування вмінь і навичок соціальної роботи в процесі волонтерської практики.

Волонтерська практика передбачає: участь студентів у різних волонтерських акціях; проведення індивідуальної і групової роботи з різними категоріями клієнтів на базах практики (громадська організація «Доля», реабілітаційний Центр «Дорога життя», Центр соціальних служб для молоді, загальноосвітні школи, геріатричний Центр та ін.), а також в літніх оздоровчих таборах для дітей з неблагополучних сімей, де разом зі студентами УжНУ зазвичай працюють студенти-волонтери з інших країн (США, Німеччини, Угорщини), що сприяє обміну досвідом волонтерської роботи. Починаючи з 2012 року в межах акції «16 днів проти насильства» студенти разом з практичними соціальними працівниками проводять просвітницьку роботу з учнями старших класів в загальноосвітніх школах м. Ужгорода, у благодійному фонді «Нова сім'я» з метою запобігання проявів насильства у молодіжному середовищі, міжгенічних конфліктів. Відповідна робота була проведена студентами також в багатьох районах Закарпатської області. Акція «Обери здоров'я – збережи життя» полягала у розповсюдженні плакатів, листівок та буклетів серед молоді міста, які містили роз'яснення з приводу шкоди алкоголю, наркотиків, тютюнових виробів. Студенти-волонтери також

виступили з тематичними бесідами з пропаганди здорового способу життя перед учнями шкіл міста, які супроводжувалися демонстрацією відеофільмів. Традиційними були щомісячні рейди «Діти вулиці», які здійснювалися разом з працівниками соціальних служб. Систематично проводилися акції до Дня захисту дітей, святкування Нового року, дня святого Миколая, спрямовані на підтримку дітей групи ризику.

У процесі волонтерської практики студенти активно залучаються до науково-дослідної роботи : проводять вивчення проблеми дітей вулиці; здійснюють опитування громадян міста з приводу розуміння волонтерської діяльності; беруть участь у розробці і реалізації різних проектів; готують презентації, тематичні фотостенди, фільми, виступають на наукових конференціях, семінарах, що підвищує їх інтерес до волонтерської діяльності.

Особливо важливе значення у формуванні готовності студентів до волонтерської роботи має залучення їх до участі у міжнародних проектах, які були реалізовані на кафедрі соціальної роботи. Зокрема, в межах проектів для студентів були проведені заняття «Методи вивчення особистості дітей групи ризику», «Гуманістичні основи навчання і виховання дітей», «Казкотерапія і основи театралізації», «Медико-соціальні аспекти виховної роботи з підлітками, схильними до девіантної поведінки», «Технології волонтерської діяльності», «Основи конструктивного спілкування», «Основи психодіагностики», «Здоровий спосіб життя», «Анімація як технологія волонтерської діяльності» та ін. До занять зі студентами долучалися викладачі університету м. Любляна (Словенія) в рамках міжнародного проекту ТЕМПУС-ТАСІС, а також Києво-Могилянської академії. Заняття «Діяльність студентів-волонтерів у США» було проведено викладачем з університету м. Юта (США) в рамках міжнародного проекту «TOUCH», назва якого означає : take one Ukrainian children hand (візьми за руку одну українську дитину). Проект розпочався у 2001 році і продовжується до сьогоднішнього дня. Він спрямований на підтримку (моральну, фізичну, матеріальну) дітей-сиріт, які позбавлені батьківського піклування. Частина з них перебувають в інтернатних

закладах, інші – в дитячих будинках сімейного типу в Закарпатській області. Американські волонтери (учасники проекту) регулярно впродовж багатьох років збирають кошти в США для потреб цих дітей (іграшки, одяг, навчальні, технічні засоби, ремонт будівель тощо). Кожного року влітку силами учасників проекту організуються літні табори для дітей цільової групи, де разом з американськими волонтерами працюють і студенти УжНУ.

Два роки на кафедрі соціальної роботи тривав проект «Приятелі», який підтримувався Нідерландами, і спрямований на допомогу дітям з обмеженими можливостями. Основна мета проекту – подолати існуючу в суспільстві ізоляцію дітей з обмеженими можливостями через налагодження товариських відносин з друзями-волонтерами та організацію вільного спілкування під час проведення різних індивідуальних та групових заходів. Слід відзначити, що навіть після закінчення проекту багато студентів продовжують спілкування з дітьми, з якими разом працювали у проекті.

Завдяки міжнародним проектам 12 кращих студентів-волонтерів мали змогу відвідати м. Дармштадт (Німеччина) і ознайомитися з діяльністю соціальних закладів, 2 студенти пройшли стажування в Угорщині (програма тренінгів для волонтерів), 3 студенти взяли участь у міжнародній волонтерській акції з соціальної роботи в Туреччині, 2 студенти були учасниками міжнародної конференції в Словаччині. Все це сприяло формуванню готовності студентів до волонтерської діяльності.

Слід підкреслити, що формування готовності студентів до волонтерської діяльності відбувається ефективно за дотримання таких умов: поєднання теоретичної, практичної підготовки і науково-дослідницької роботи студентів; формування інтересу до проблеми волонтерської роботи; використання різних форм і методів роботи у підготовці майбутніх фахівців до волонтерської діяльності.

## ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України про волонтерську діяльність // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 42. – С. 435.
2. Лях Т.Л. Соціально-педагогічна діяльність студентських волонтерських груп: автореф. дис. канд. пед. наук : 13.00.05 / Л.Т.Лях. – Луганськ, 2009. – 20 с.

**Козубовська Ірина Василівна** – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи ДВНЗ «Ужгородський національний університет»; тел. 0505235428; [oksana.povidaichyk@uzhnu.edu.ua](mailto:oksana.povidaichyk@uzhnu.edu.ua); сертифікат: НІ; про конференцію дізналася від колег.

**Козубовський Ростислав Володимирович** – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціології та соціальної роботи ДВНЗ «Ужгородський національний університет»; тел. 0505235428; [oksana.povidaichyk@uzhnu.edu.ua](mailto:oksana.povidaichyk@uzhnu.edu.ua); сертифікат: НІ; про конференцію дізнався від колег.